

KOMENIOLOGICKÁ LITERATURA

ZA ROK 2023 S DODATKY ZE STARŠÍ
ZÍSKANÉ LITERATURY

NÁRODNÍ PEDAGOGICKÉ
MUZEUM A KNIHOVNA
J. A. KOMENSKÉHO

2023

Předkládaný soupis je výběrovou bibliografií článkové komeniologické literatury za rok 2023 s dodatky ze starší získané literatury. Excerptní základnu bibliografie tvoří odborné časopisy (komeniologické, historické, pedagogické a filozofické) získané do fondů pedagogické knihovny NPMK. Záznamy článků jsou uspořádány abecedně podle názvu a obsahují bibliografické údaje, anotaci, deskriptory a webovou adresu záznamu. Plné texty článků lze objednat e-mailem na adrese studovna@npmk.cz

Tento soupis je výstupem z bibliografické databáze komeniologické literatury, která je v pedagogické knihovně vytvářena od roku 1993. V současné době je databáze komeniologické literatury jako součást Pedagogické bibliografické databáze zpřístupněna v rámci on-line katalogu na webových stránkách NPMK: <http://www.npmk.cz>, <http://katalog.npmk.cz/>

1.

Irénické myšlení J. A. Komenského / [Comenius' irenic thinking] / Tomáš Novák -- cze
– Obsahuje bibliografické odkazy

In: Jan Amos Komenský a jeho odkaz v Církvi československé husitské /
– ISBN 978-80-86935-59-1 -- s. 148-161.

Autor nejprve představuje pojem "irénický" s významem hlásající mír, mírový, smírný, smiřovací, který je používán v různých jazycích, ale není všeobecně znám. Předložen je dále chronologický vývoj Komenského výroků k irénické tematice se zaměřením na smír společenský, a jeho vize trvalého světového míru. Tento vývoj je demonstrován na několika souvisejících událostech ze života Komenského.

myšlení ; rozvoj ; historické hledisko ; Komenský, Jan Amos, ; mír ; mír světový ; myšlenka ; smíření ; 17. století

<http://katalog.npmk.cz/documents/526807>

2.

J. A. Komenský - geniální myslitel a humanista v portrétech : Komenský - jak ho neznáte = J. A. Comenius - a genius thinker and humanist in portraits : Comenius - as you don't know him /
Markéta Pánková – cze

In: Sborník abstraktů z mezinárodní vědecké konference ICOLLE 2022 : "omnes, omnia, omnio" pro 21. století? = Abstract proceedings of International scientific conference ICOLLE 2022 : "omnes, omnia, omnio" for 21st century? / -- ISBN 978-80-7509-845-0 -- s. 19-21.

Odkaz J. A. Komenského se šíří nejen pomocí jeho knih, ale také prostřednictvím obrazů. Komenský je nejen jednou z nejvíce zobrazovaných osobností českých dějin, ale zřejmě i jednou

z postav nejspíše rozpoznatelných. Komenského dobu a dílo lze prezentovat i prostřednictvím příběhů vztahujících se k jednotlivým portrétům, které vznikaly během 17. století až po dnešek. Nejvýznamnější jsou pro nás první portréty, které vznikly za života Komenského v Anglii a Nizozemí. Tyto podobizny pak ovlivnily portréty, které byly později vytvořeny v českých zemích. Zmíněny jsou nejvýznamnější portréty Komenského.

výtvarné umění ; dílo ; malířství ; kresba ; historické hledisko ; Komenský, Jan Amos, ; portréty ; obrazy ; 17.-21. století

<http://katalog.npmk.cz/documents/528205>

3.

Ján Amos Komenský a Slovensko / [Jan Amos Comenius and Slovakia] / Petr Vajcik -- slo
– Obsahuje bibliografické odkazy

In: Zborník družobných univerzít : Bratislava, Brno, Halle, Krakov, Kyjev / -- s. 11-38.

Příspěvek se věnuje užití Komenského díla (především učebnic) na Slovensku a v Maďarsku za života J.A. Komenského a po jeho smrti. Popisuje Komenského styky na Slovensku během jeho cest z a do Uher. Věnuje se také reformám školy v Blatném potoce (Sárospatak) a tamním neshodám s představiteli jiných protestantských církví. Autor se vyjadřuje k návaznosti starší slovenské pedagogiky na dílo J.A. Komenského.

dějiny školství ; dějiny pedagogiky ; učebnice ; dílo ; protestantismus ; Komenský, Jan Amos, ; Slovensko ; Kremnica (Slovensko) ; Maďarsko ; Sárospatak (Maďarsko) ; kalvinismus ; evangelická církev

<http://katalog.npmk.cz/documents/527727>

4.

Ján Kvačala ako komeniológ / [Ján Kvačala as a comeniologist] / Jozef Mátej -- slo -- Obsahuje bibliografické odkazy

In: Zborník družobných univerzít : Bratislava, Brno, Halle, Krakov, Kyjev / -- s. 39-65.

Příspěvek hovoří o komeniologickém díle Jána Kvačaly, metodách jeho práce a zejména o jeho nejznámějších pracích. Podrobněji se věnuje dílům Johann Amos Comenius: sein Leben und seine Schriften, několikásvazkovému Korrespondence Jana Amosa Komenského a Komenský: jeho osobnosť a jeho sústava vedy pedagogickej. Autor u jednotlivých prací popisuje jejich strukturu, historii vzniku, ale také jejich ohlas mezi komeniology. Text podává J. Kvačalu jako prvního moderního komeniologa, jehož dílo je stále podstatné, a člověka, který přes zaujetí Komenským byl schopen jeho kritiky.

dějiny pedagogiky ; dílo ; komeniologie ; biografie ; Kvačala, Ján, ; Kvačala, Ján. Johann Amos Comenius : sein Leben und seine Schriften ; Kvačala, Ján. Korrespondence Jana Amosa Komenského ; Kvačala, Ján,. Komenský : jeho osobnost a jeho sústava vedy pedagogickej ; Komenský, Jan Amos, ; Slovensko

<http://katalog.npmk.cz/documents/527757>

5.

Jednota bratrská, Komenský a Angličané od r. 1557. do r. 1662. / [Unity of the brethren, Comenius and the English from 1557 until 1662.] / podává Josef Šmaha -- cze -- Obsahuje bibliografické odkazy

In: Česká škola : časopis vychovatelský pro učitelstvo a přátele školství národního v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku -- ISSN 2336-3738 -- Roč. 13, č. 2-3 (1891), s. 24-26, 37-38.

Článek cituje korespondenci Samuela Hartliba a Johna Worthingtona (a dva dopisy P. Serruria) z let 1659-1662 týkající se poměrů a způsobu života emigrantů Jednoty bratrské v Uhrách a Sedmíhradsku, otázky vyplacení zbytku sbírky na členy Jednoty bratrské, otázek, proč Jednota bratrská nevolí nového biskupa, a podpory Karla X. Gustava ze strany Komenského.

komeniologie ; korespondence ; Komenský, Jan Amos ; Hartlib, Samuel ; Worthington, John ; Figulus Jablonský, Petr ; Serrarius, Petr

<http://katalog.npmk.cz/documents/530372>

6.

John Amos Comenius at a glance : small encyklopedia of the Czech genius of the centuries / [Jan Amos Komenský v kostce : malá encyklopedie českého genia staletí] / Tomáš Kasper -- ger

In: Comenius-Jahrbuch / -- ISSN 0945-313X -- s. 203-206.

Recenze na: John Amos Comenius at a glance: small encyklopedia of the Czech genius of the centuries Pánková, Markéta -- Prague : National Pedagogical Museum and Library of J.A. Comenius, 2022 -- 206 stran -- 978-80-86935-55-3

Autor recenze se v úvodu zamýšlí nad současným stavem světa a především Evropy, zejména pak ve spojení s válkou v její východní části. Připomíná v této souvislosti ideje Komenského a jeho snahy o mírové řešení konfliktů mezi státy. Zmíní i skutečnost, že zatímco česká verze knihy byla sepsována za koronavirové pandemie, její anglická mutace vznikla v době válečného konfliktu na Ukrajině. Posléze recenzent seznamuje se strukturou publikace, jež v jedenácti kapitolách přehledně pojednává o životě, díle a odkazu Komenského a přináší vhled do jeho myšlení v kontextu ideových proudů 17. století. Recenzent kladně hodnotí jasnou formulaci textů i čtenářský přívětivé grafické ztvárnění publikace.

biografie ; dílo ; historické hledisko ; válka ; myšlení ; řešení konfliktů ; covid-19 ; pandemie ; Komenský, Jan Amos ; Národní pedagogické muzeum a knihovna J.A. Komenského (Praha, Česko) ; Evropa ; Ukrajina ; odkaz ; 17. století

<http://katalog.npmk.cz/documents/528306>

7.

Komeniologické práce v ZSSR / [Comeniologic works in USSR] / D.O. Lordkipanidze -- slo
– Obsahuje bibliografické odkazy

In: Zborník družobných univerzít : Bratislava, Brno, Halle, Krakov, Kyjev / -- s. 75-102.

Popisuje vývoj komeniologie od r. 1768 v Ruském impériu a Sovětském svazu do konce 60. let 20. stol. Jmenuje první vydání prací Komenského, články a odborné publikace o něm. Vyzdvihuje zvýšený zájem o Komenského a jeho dílo v souvislosti s výročím 300 let od jeho narození. Oddělená pozornost je věnována komeniologii v Gruzii, zejména časté odkazy na Komenského v souvislosti s obhajobou výuky v mateřském jazyce.

komeniologie ; historické hledisko ; mateřský jazyk (L1) ; Sovětský svaz ; Rusko ; Gruzie

<http://katalog.npmk.cz/documents/527977>

8.

Komenský byl génius : a taky fešák, co psal bestsellery / [Comenius was a genius : and a handsome man who wrote bestsellers] / Markéta Pánková ; Barbora Postránecká -- cze
In: Srdcaři : rozhovory : 22 inspirativních příběhů -- s. 106-108.

Rozhovor s ředitelkou NPMK JAK o jejím osobním vztahu ke Komenskému a o její knize Jan Amos Komenský v kostce. Poukázáno je především na působení Komenského, pedagogického reformátora a zakladatele moderní pedagogiky, v několika středo- a západoevropských státech a na jeho vyučovací metody, jež jsou v mnohém dodnes aktuální. Pozornost je věnována i výtvarnému zobrazení Komenského. Zmíněna je také skutečnost, že potomci Komenského emigrovali po 2. sv. válce do USA, kde dodnes žijí.

pedagogika ; dílo ; reforma ; inovace ve vzdělávání ; historické hledisko ; vyučovací metoda ; působení ; výtvarné umění ; emigrace ; Komenský, Jan Amos ; Národní pedagogické muzeum a knihovna J.A. Komenského (Praha, Česko) ; Evropa střední ; Evropa západní ; Spojené státy americké ; potomstvo

<http://katalog.npmk.cz/documents/529435>

9.

Komenský ve výtvarném umění (1642-2021) / [Comenius in creative arts (1642-2021)] /
Markéta Pánková -- cze -- Obsahuje bibliografické odkazy

In: Jan Amos Komenský a jeho odkaz v Církvi československé husitské /
– ISBN 978-80-86935-59-1 -- s. 44-59.

O věhlasu Komenského vypovídá jak jeho dílo a rozsáhlá literatura jemu věnovaná, tak také ohlas osobnosti Komenského a jeho díla ve výtvarném umění, v krásné literatuře, dramatu, filmu a hudbě. Jedním z dokladů proslulosti Komenského je počet výtvarných podobizen (často od anglických a holandských umělců) z doby, kdy žil, a později u příležitosti kulatých výročí jeho narození a úmrtí. Autorka tohoto příspěvku se tématu zobrazování osobnosti J. A. Komenského ve výtvarném umění věnovala téměř 30 let. Zmiňuje zde i údajný portrét Komenského od Rembrandta van Rijn (1606-1669). Dále prezentuje výtvarné obory, kde vznikly podobizny Komenského: malířství, kresba, grafika; známková tvorba, drobná grafika; sochařství; drobná plastika; medaile a plaketa; bankovky a mince. Doplněno fotografiemi některých z nich.

osobnost ; umění ; výtvarné umění ; dílo ; malba ; kresba ; Komenský, Jan Amos, ; Rembrandt Harmensz. van Rijn, ; portréty ; grafická metoda ; sochařství ; mince ; bankovky ; 17. století

<http://katalog.npmk.cz/documents/526793>

10.

Naše doterajšie výsledky pátrania po pôvode rodu J.A. Komenského / [Our current results of search for origin of J.A. Comenius' family] / J.A. Valšík -- slo -- Obsahuje bibliografické odkazy

In: Zborník družobných univerzít : Bratislava, Brno, Halle, Krakov, Kyjev / -- s. 67-73.

Příspěvek se věnuje dosavadnímu pátrání po potenciálních předcích a příbuzných J.A. Komenského na Slovensku a částečně v Maďarsku. Po Škarkově objevu podpisu J.A. Komenského vlastním jménem Ján Amos Segeš se potvrdila teze, že původní jméno Komenského je Segeš. Autor hovoří o rozšíření tohoto jména na Slovensku, zejména v obcích Pobedim a Drahovce, a archivních dokumentech o nositelích tohoto jména na Slovensku. Poukazuje na to, že ač je jméno maďarského původu, nemusí znamenat maďarskou národnost jeho nositelů.

etnický původ ; Komenský, Jan Amos, ; Komenští (rodina) ; Slovensko ; Pobedim (Slovensko) ; Drahovce (Slovensko) ; genealogie ; rod ; původ ; jméno

<http://katalog.npmk.cz/documents/527690>

11.

Odkaz "učitele národů" nespí. : ohlédnutí nad pokračující edicí Johannis Amos Comenii Opera omnia – Dílo Jana Amose Komenského / [The legacy of the "teacher of the nations" does not sleep. : a look back at the continuing edition of Johannis Amos Comenii Opera omnia – The work of John Amos Comenius] / Jan Kumpera – cze

In: Český časopis historický = The Czech Historical Review -- ISSN 0862-6111 -- Roč. 121, č. 2 (2023), s. 578-581.

Recenze na: Opera omnia 19/II, De rerum humanarum emendatione consultatio catholica Pars 2, Pansophia Pars 1 Komenský, Jan Amos -- Praha : Academia, 2022 -- 347 stran -- ISBN 978-80-200-3398-7

Autor v recenzi vyzdvihuje ediční práci Filosofického ústavu AV ČR (konkrétně Oddělení pro komeniologii a intelektuální dějiny raného novověku) a nakladatelství Academia, díky níž je v nových svazcích čtenářům přiblížena část díla a korespondence Jana Amose Komenského. Oproti předešlým vydáním jsou práce opatřeny novými poznámkami, odkazy a komentáři.

komeniologie ; próza ; humanismus ; korespondence ; Komenský, Jan Amos, ^4aut^4^eAutor^e ; edice ; bibliografie komeniologie

<http://katalog.npmk.cz/documents/529047>

12.

Ohlasy Komenského v náboženské výchově a výuce Církve československé husitské / [Responses of Comenius in religious upbringing and education of Czechoslovak Hussite Church] / Tomáš Butta -- cze -- Obsahuje bibliografické odkazy

In: Jan Amos Komenský a jeho odkaz v Církvi československé husitské / -- ISBN 978-80-86935-59-1 -- s. 31-43.

Mnozí představitelé Církve československé husitské si uvědomovali význam výchovy a vzdělávání pro život člověka. Duchovní a učitelé náboženství první generace CČH byli osloveni a inspirováni spisy Jana Amose Komenského a čerpali z jeho děl po stránce náboženské i pedagogické. Komenského díla byla nedílnou součástí farních knihoven. Z pohledu Komenského se má začínat s výchovou a nápravou společnosti již u dětí. S tímto názorem se ztotožňoval první biskup-patriarcha CČH Karel Farský, kterému byly blízké Komenského ideje náboženské výchovy a výuky a jejich vliv na myšlenkový a mravní základ české i evropské kultury. Cílem školní výchovy má podle Komenského být člověk osvícený, mravný a zbožný. Stejně jako Jednota bratrská i Církev československá husitská se od svého počátku (1920) věnuje výchově a formaci bohoslovců, kteří mají být připraveni pro budoucí duchovenskou službu spirituálně i prakticky, jak zdůrazňoval Jan Amos Komenský.

církev ; vzdělávání ; náboženství ; působení ; dílo ; dítě ; výchova dítěte ; morálka ; Komenský, Jan Amos, ; Farský, Karel, ; Církev československá husitská ; duchovní hodnoty ; duchovní odkaz ; zbožnost

<http://katalog.npmk.cz/documents/526784>

13.

On the road with Orff and Comenius / [Na cestě s Orffem a Koméniem] / Jiřina Jiříčková, Hana Novotná – eng

In: The Orff echo -- ISSN 0095-2613 -- Roč. 54, č. 1 (2022), s. 50-55.

Článek ukazuje na některé paralely mezi Komenského přístupem k hudbě a Orffovou metodou. Oba pracovali s dětskou kreativitou, snažili se o aktivní zapojení dětí, používali folklórní zdroje a zdůrazňovali fyzické a senzorické aspekty. Autorky popisují užití těchto společných principů v hudební výchově na dvou příkladech: ukolébavce Spi, mé malé poupě a Pod šable.

hudební výchova ; vnímání ; akustické vnímání ; tanec ; pohyb ; lidová kultura ; Komenský, Jan Amos ; Orff, Carl ; Orffova metoda

<http://katalog.npmk.cz/documents/528929>

14.

Stručný životopis Jana Amosa Komenského : náčrtky ku přednášce pro lid k 300leté památce narozenin Jana Amosa Komenského slavné paměti / [Concise biography of Jan Amos Comenius : notes for lecture for Czech people on the occasion of 300th birth anniversary of Jan Amos Comenius in glorious memory] / ku 300leté památce jeho slavných narozenin dle hodnověrných pramenů historických lidu českého napsal Ant. Konst. Víták – cze

In: Archiv přednášek a řečí učitelských / -- Svazek IX. (1892), strana 147-167.

Krátce nastiňuje historii vzniku Jednoty bratrské a následně se věnuje životu a dílu J.A. Komenského. Článek byl napsán jako podklad pro přednášku pro lid, a jeho cílem je podat Komenského pravdivě a vyvrátit mýty, které se o něm šíří (s Komenským přestala mládež chodit denně do kostela apod.). Janua linguarum reserata uvádí autor jako nejčastěji tištěnou knihu po Písmech svatých.

dílo ; biografie ; dějiny ; dějiny pedagogiky ; bible ; komparace ; knihtisk ; Komenský, Jan Amos ; Jednota bratrská ; mýtus

<http://katalog.npmk.cz/documents/527022>

15.

Tradície, výsledky a perspektívy výskumu Komenského v NDR / [Traditions, results and perspectives of comeniological research in GDR] / Franz Hofmann -- slo -- Obsahuje bibliografické odkazy

In: Zborník družobných univerzít : Bratislava, Brno, Halle, Krakov, Kyjev / -- s. 103-117.

Krátký přehled pozornosti k dílu Komenského v Německu a komeniologických výzkumů v NDR. Vytýčuje cíle komeniologie v NDR v kontextu mezinárodní spolupráce a zejména spolupráce mezi socialistickými zeměmi.

komeniologie ; historické hledisko ; Německá demokratická republika ; Německo

<http://katalog.npmk.cz/documents/527987>

16.

Výtvarno-literární sůtaž Komenský a my má devätnást' rokov / [The visual and language arts competition "Komenský a my" is nineteen years old] / Dana Kollárová, Alexandra Pavličková – slo -- Obsahuje bibliografické odkazy

In: Pedagogika.sk : slovenský časopis pre pedagogické vedy -- ISSN 1338-0982 -- Roč. 13, č. 1 (2023), s. 38-39.

Katedra pedagogiky PF UKF <http://www.kpg.pf.ukf.sk/>

Autorky článku približujú výtvarnou a literárni sútaž Komenský a my včetně jejích témat, která k roku 2022 probíhala v rámci České a Slovenské republiky již 19 let. Připomínají datum 9. listopadu 2022, v němž se do soutěže na Slovensku zapojilo více než 250 žáků, studentů a učitelů.

soutěžení ; student ; žák ; učitel ; dílo ; tvůrčí činnosti ; výtvarný projev ; vzdělávání ; ocenění ; zpráva o činnosti ; Univerzita Konštantína Filozofa. ; Národní pedagogické muzeum a knihovna J.A. Komenského (Praha, Česko). ; Unie Comenius ; Základní škola J.A. Komenského ; Slovensko ; 2022

<http://katalog.npmk.cz/documents/531154>

17.

Znovuobjevení duchovní dimenze díla J. A. Komenského pro 21. století / [Re-discovering the spiritual dimension in the work of J. A. Comenius for the 21st century] / Markéta Pánková – cze – Obsahuje bibliografické odkazy

In: Jan Amos Komenský a jeho odkaz v Církvi československé husitské / – ISBN 978-80-86935-59-1 -- s. 11-15.

Jan Amos Komenský je osobnost, ke které se již od svého vzniku hlásí i Církev československá husitská. Považuje se za pokračovatelku učení Mistra Jana Husa. Komenský nejčastěji připomíná Husa v pojednáních o náboženské reformaci. Hus byl Komenskému především autoritou morální a ve sborech Církve československé husitské lze najít řadu uměleckých děl, jejichž předlohou byl Komenský či jeho dílo. Autorka dále připomíná Komenského mírové plány, ale i jeho moderní přístupy k pedagogice, didaktice a metodice učení, kterými předstihl svou dobu. Komenský podtrhoval skutečnost, že záleží na výchově, na kultuře celku osobnosti, na rozumu, vůli, citu

a svědomí, aby jednání a rozhodování odpovídalo tomu, že svobodný člověk je tvor nejdokonalejší. Šířit aktuální odkaz Komenského a duchovní dimenzi jeho díla pomáhaly i Národní oslavy J. A. Komenského 2020-2022.

dějiny ; novověk ; morálka ; církev ; učení ; náboženství ; pedagogika ; metodika ; didaktika ; osobnost ; svoboda ; člověk ; Komenský, Jan Amos, ; Církev československá husitská ; odkaz ; duchovní hodnoty ; duchovní odkaz

<http://katalog.npmk.cz/documents/526759>